

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΙΤΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

- 2.1 Έννοια και ορισμοί του φαινομένου <<παγκοσμιοποίηση>>.
- 2.2 Η παγκοσμιοποίηση ως αντικειμενικό φαινόμενο ή υποκειμενική επιλογή;
- 2.3 Μορφές της παγκοσμιοποίησης.
  - 2.3.1 Άλλες πτυχές των κύριων μορφών παγκοσμιοποίησης.
- 2.4 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της παγκοσμιοποίησης.
- 2.5 Μύθοι για την παγκοσμιοποίηση.
- 2.6 Αίτια ανάπτυξης της παγκοσμιοποίησης.
- 2.7 Ευρωπαϊκή Ένωση και παγκοσμιοποίηση.
- 2.8 Συνέπειες της παγκοσμιοποίησης.
  - 2.8.1 Παγκοσμιοποίηση και ανισότητες.

2.1 Έννοια και Ορισμοί του φαινομένου << παγκοσμιοποίηση >>.

Ερευνώντας κανείς στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία μπορεί να συναντήσει ποικίλους ορισμούς του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης. Πιο συγκεκριμένα, παρακάτω παρατίθενται ορισμένοι από αυτούς τους ορισμούς.

Έναν πρώτο ορισμό παραθέτει ο Anthony McGrew, ο οποίος ορίζει την παγκοσμιοποίηση ως: << μία ιστορική διαδικασία η οποία περιλαμβάνει μια θεμελιώδη αλλαγή ή μεταμόρφωση στη χωρική κλίμακα της ανθρώπινης κοινωνικής οργάνωσης, η οποία συνδέει μακρινές κοινότητες και επεκτείνει την επιρροή των σχέσεων ισχύος σε περιοχές και ηπείρους>>.

Κατά τον Giddens (1990), η παγκοσμιοποίηση ορίζεται ως : << η επίταση παγκόσμιων κοινωνικών σχέσεων οι οποίες συνδέουν απόμακρες τοποθεσίες με τρόπο που τα τοπικά συμβάντα διαμορφώνονται από γεγονότα που συμβαίνουν πολλά χιλιόμετρα μακριά και αντίστροφα >>.

Σύμφωνα με τον Bhagwati (2004), η παγκοσμιοποίηση ορίζεται ως : << η ενοποίηση των εθνικών οικονομιών στη διεθνή οικονομία μέσω του εμπορίου, των ξένων άμεσων επενδύσεων, των βραχυπρόθεσμων ροών κεφαλαίου, των διεθνών ροών εργατών και της ανθρωπότητας γενικότερα, και των τεχνολογικών ροών >>.

Ο Roland Robertson (1992), ορίζει ότι : << η παγκοσμιοποίηση περιλαμβάνει μία αίσθηση της συμπίεσης της παγκόσμιας πολιτικής και την εμφάνιση μίας υποκειμενικής ακεραιότητας της ζωής σε ένα σχετικά μικρό πλανήτη >>.

Ο ορισμός του Scholte (2005), προσδιορίζει την παγκοσμιοποίηση ως : μία επαναδιαμόρφωση της κοινωνικής γεωγραφίας που χαρακτηρίζεται από την αύξηση των διαπλανητικών και υπεργεωγραφικών σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους >>.

Ο Ευστράτιος Αλμπάνης παραθέτει έναν πιο σύντομο ορισμό και αναφέρει ότι : << παγκοσμιοποίηση είναι η αντίληψη και οργάνωση του κόσμου ως ενιαίου >>.

Ο Beck (2000), αναφέρει ότι παγκοσμιοποίηση είναι : << οι διαδικασίες μέσω των οποίων κυρίαρχα έθνη-κράτη διασταυρώνονται με διεθνικούς δρώντες και υπονομεύονται από αυτούς με διαφορετικές πιθανότητες για προσπορισμό ισχύος, διαφορετικούς προσανατολισμούς, διαφορετικές ταυτότητες και διαφορετικά δίκτυα >>.

Προς μία πιο ουδέτερη κατεύθυνση ο ορισμός της παγκοσμιοποίησης εντοπίζεται στην παγκόσμια ολοκλήρωση, στο οικονομικό πεδίο και στις επικοινωνίες. Κατά το παρελθόν έχει ασκηθεί κριτική στα πρόσωπα των Harvey και Dicken, επειδή στις θεωρίες τους έχουν ασχοληθεί περαιτέρω με το οικονομικό. Αυτό, όμως, που πρέπει να αναφερθεί είναι ότι ο ρόλος του

πολιτισμού δεν είναι απαρατήρητος, ιδιαίτερα όμως στην επικοινωνιακή του διάσταση.¹ Η παγκοσμιοποίηση με την πολιτιστική της έννοια άρχισε να γίνεται συνειδητή από τη δεκαετία του 1960. Ειδικότερα, η έννοια αυτή έγινε αντιληπτή με τη φράση << παγκόσμιο χωριό >>, η οποία χάρη στον τίτλο του βιβλίου των McLuhan και Fiore έγινε ακόμα πιο γνωστή.²

Μέσα από την πολύπλοκη αυτή διαδικασία της παγκοσμιοποίησης αφενός ο άνθρωπος αρχίζει να αντιλαμβάνεται και να κατανοεί τον κόσμο ως ενιαίο και αφετέρου ο κόσμος καθίσταται πραγματικά ενιαίος μέσα από τα διάφορα επίπεδα οργάνωσής του. Η παγκοσμιοποίηση σήμερα αποτελεί μια πραγματικότητα, η οποία βρίσκεται διαρκώς σε εξέλιξη και έχει μεταφέρει την ιδέα της μετάβασης στον κόσμο, η οποία παραμένει ανολοκλήρωτη. Αυτό το οποίο θα πρέπει να διαχωριστεί είναι ότι η παγκοσμιοποίηση δεν σχετίζεται με το ποιοτικό περιεχόμενο της μεταβολής που παρατηρείται σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο. Επομένως, ζήτημα αποτελεί αν και σε ποιον βαθμό οι αρνητικές διαστάσεις αυτής της μεταβολής οφείλονται στην ίδια την διαδικασία ή σε άλλους παράγοντες.³

Το σύνηθες ερώτημα είναι αν η παγκοσμιοποίηση ευνοεί την κατάργηση του έθνους-κράτους ή αντιθέτως θα οδηγήσει στην πολιτιστική ομοιογένεια σε ολόκληρο τον πλανήτη ή εάν εν τέλει δώσει ένα διαφορετικό νόημα στις έννοιες του χώρου και του χρόνου.⁴

2.2 Η παγκοσμιοποίηση ως αντικειμενικό φαινόμενο ή υποκειμενική επιλογή;

---

1 Λεοντίδου, Λ., (2005). Αγεωγράφητος Χώρα. Εκδόσεις ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, σελ. 349

2 ο. π., σελ. 350

3 Αλμπάνης, Ε., (2003). Παγκοσμιοποίηση. Εκδόσεις LIBRO, σελ. 26-27

4 Osterhammel, Jurgen and Petersson, Niels P. (2005). Globalization: a short history, Edition, New Jersey, Princeton University Press.

Πολλοί είναι αυτοί που αντιλαμβάνονται την παγκοσμιοποίηση ως απόρροια των τεχνολογικών επιτευγμάτων που έχουν συντελεστεί. Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι η παγκοσμιοποίηση προέκυψε ανεξάρτητα της βούλησης και της επιθυμίας των υποκειμένων και τις επιλογές της πολιτικής. Μία διαφορετική, αλλά και συγχρόνως αντίστροφη από αυτή την επικράτηση είναι ότι η παγκοσμιοποίηση ήλθε στην επιφάνεια από τις υποκειμενικές επιλογές εκείνων των ανθρώπων που έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν την εξέλιξη των πραγμάτων. Ο ισχυρισμός αυτός εντοπίζεται στη Γερμανία (Kotzias 2004), και ενισχύει την άποψη ότι η παγκοσμιοποίηση είναι προϊόν πολιτικής επιλογής. Είναι φανερό ότι αν η παγκοσμιοποίηση περιοριστεί ως ένα πολιτικό σενάριο, αν όχι και ένα ιδεολόγημα, τότε οι όποιες μετατροπές μπορούν να πραγματοποιηθούν θα περιορίζονται και αυτές στο πεδίο της ιδεολογικής αντιπαράθεσης.

Στο σημείο αυτό παρατηρείται πως υπάρχει η πεποίθηση ότι η παγκοσμιοποίηση δεν υφίσταται αντικειμενικά στη σφαίρα της οικονομίας και της πολιτικής. Είναι φυσικό υπό μία έννοια η παγκοσμιοποίηση να θεωρείται ένα ιδεολογικό σχήμα είτε των Αμερικάνων είτε των επιχειρηματιών. Ανάμεσα στο Ιστορικό Επιχείρημα είτε υπάρχει είτε όχι η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Αν ισχύει το Ιστορικό Επιχείρημα, τότε ο ισχυρισμός περί ιδεολογικού σεναρίου έχει βάσεις, ενώ σε περίπτωση που δεν ισχύει τότε η παγκοσμιοποίηση είναι κάτι το νέο και ύστερα γίνεται και η ανάλογη αξιοποίηση των δυνατοτήτων της. Αυτό το οποίο υποστηρίζεται γενικότερα είναι πως οι παίκτες είναι αυτοί που αλλάζουν και διαμορφώνουν με τη δράση τους τις αντικειμενικές συνθήκες, δηλαδή ένα πολιτικό project. Η παγκοσμιοποίηση μορφοποιείται ανάλογα με τη δράση των υποκειμένων του γίνεσθαι. Αυτό που γίνεται αντιληπτό είναι πως η παγκοσμιοποίηση βασίζεται σήμερα στην εσωτερική λογική των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής και στις νέες τεχνολογίες. Επομένως, η παγκοσμιοποίηση είναι ένα αντικειμενικό φαινόμενο για εμάς, διότι είναι ένα αποτέλεσμα της πορείας του καπιταλισμού και της δράσης των ανθρώπων εντός των κοινωνιών.⁵

---

5 Κοτζιάς, Ν., (2003). Παγκοσμιοποίηση: Η ιστορική θέση, το μέλλον και η πολιτική σημασία. Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, σελ. 51-53

2.3 Μορφές της παγκοσμιοποίησης.

Όπως θα παρατηρήσουμε η παγκοσμιοποίηση εξειδικεύεται σε πολλές όψεις όπως για παράδειγμα, σε πολιτική, οικονομική, πολιτισμική, κοινωνική, χρηματοπιστωτική και παγκοσμιοποίηση της μετανάστευσης. Αναμφίβολα, υπάρχουν και άλλες μορφές παγκοσμιοποίησης, οι οποίες θα αναφερθούν παρακάτω.

Οι τρεις κύριες μορφές της παγκοσμιοποίησης που θα αναλυθούν είναι οι εξής: η πολιτική, η οικονομική και η πολιτισμική. Αρχίζοντας την ανάλυση μας από την πολιτική παγκοσμιοποίηση αναφερόμαστε στην ιδιάζουσα σημασία των διεθνών οργανισμών. Οι διεθνείς οργανισμοί όπως γίνεται αντιληπτό ασκούν διεθνή επιρροή και όχι αποκλειστικά στο εσωτερικό ενός κράτους. Η φύση, όμως, της πολιτικής παγκοσμιοποίησης μπορεί να είναι είτε διακυβερνητική είτε υπερεθνική. Αναλυτικότερα, οι διακυβερνητικοί διεθνείς οργανισμοί παρέχουν τη δυνατότητα στα κράτη μέσω ενός μηχανισμού να συντονίζουν και να εποπτεύουν το εσωτερικό του κράτους, χωρίς να θυσιάζεται κάποιο κομμάτι της κυριαρχίας τους, ενώ οι υπερεθνικοί διεθνείς οργανισμοί έχουν τη δυνατότητα επιβολής στα κράτη. Σε γενικές γραμμές, αυτό το οποίο θα παρατηρήσουμε είναι ότι η πολιτική παγκοσμιοποίηση υπολείπεται των άλλων δύο μορφών.⁶

Όσον αφορά την οικονομική παγκοσμιοποίηση τα πράγματα είναι διαφορετικά. Πιο συγκεκριμένα, η οικονομική παγκοσμιοποίηση συνίσταται στη γενικότερη λειτουργική οργάνωση της οικονομίας ως ενιαίας μονάδας παγκοσμίως. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται από την έντονη κινητικότητα του κεφαλαίου, των παραγόμενων αγαθών ή υπηρεσιών, της πληροφορίας, αλλά και της τεχνολογίας. Απόρροια αυτής της εξέλιξης είναι ότι η εθνική οικονομία παύει να αποτελεί μονάδα οικονομικής ολοκλήρωσης, ενώ μεταβάλλονται και οι όροι της οικονομικής οργάνωσης και λειτουργίας και εμφανίζονται καινούρια

---

⁶ Heywood, A., (2013). Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια εποχή. Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, σελ. 214

υπερεθνικά υποκείμενα. Το κράτος μέσω αυτών των εξελίξεων δεν δύναται να διευθετήσει ανεξάρτητα και κυρίαρχα τα οικονομικά του ζητήματα και αυξάνονται τόσο η οικονομική αλληλεξάρτηση όσο και η δυνατότητα των υπερεθνικών επιχειρήσεων να διαμορφώνουν και να ασκούν επιρροή στην παγκόσμια οικονομία.

Η ουσιαστική μεταβολή που έχει συντελεστεί στους όρους και τις προϋποθέσεις, προδιαγράφει μία οικονομία, η οποία έχει ως προσανατολισμό την ολόενα και μεγαλύτερη κερδοφορία, την κερδοσκοπική εκμετάλλευση όλων των εκφάνσεων της κοινωνικής και ατομικής ζωής. Η κατάσταση αυτή συγκρίνεται απόλυτα με την επιβολή, την ισχύ, την υπερκατανάλωση και την έντονη κινητικότητα του κεφαλαίου. Η οικονομία, επομένως, αποτελεί κεντρικό δομικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης, στον προσδιορισμό της κατεύθυνσης και του περιεχομένου της οποίας συνέβαλαν αποφασιστικά η εγγενής στον καπιταλιστικό τρόπο ζωής τάση για συνεχή επέκταση. Οι συνεχόμενες οικονομικές κρίσεις, ωστόσο, τα τελευταία τριάντα χρόνια παγκόσμιας επικυριαρχίας έχουν αλλάξει τα δεδομένα και αμφισβητείται πλέον η βιωσιμότητα του νέο-φιλελεύθερου παραδείγματος, αλλά και η συνολική λειτουργία της οικονομίας στο σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον.⁷

Η τρίτη μορφή παγκοσμιοποίησης στη σειρά είναι η πολιτισμική. Η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση αποτελεί μία διαδικασία κατά την οποία οι πληροφορίες και οι εικόνες που παράγονται σε μια περιοχή του κόσμου μπορούν να μεταδοθούν σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, δίνοντας κατά αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα αποδυνάμωσης των πολιτισμικών διαφορών ανάμεσα στα έθνη και τα άτομα. Η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση ταυτίζεται με την οικονομική στους τομείς των επικοινωνιών και της πληροφορίας. Αντίθετα, η πολιτική παγκοσμιοποίηση εμφανίζει και μία πολυπλοκότητα, διότι οδηγεί στην πολιτισμική ισοπέδωση, ωστόσο, ενισχύει την διαφορετικότητα των κοινωνιών και των ανθρώπων της. Η διάσταση αυτή της παγκοσμιοποίησης, δηλαδή, η επικυριαρχία ξένων προτύπων και ιδεών πολλές φορές μπορεί να επιφέρει

---

7 Αλμπάνης, Ε., (2014). Παγκοσμιοποίηση και Πολυδιάσπαση. Εκδόσεις ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΟΣ, σελ. 29-33

σφοδρές συγκρούσεις στο εσωτερικό των κοινωνιών μέσα από τη συγκρότηση και τη συμμετοχή ανάλογων θρησκευτικών ή εθνικών κινημάτων.⁸

2.3.1 Άλλες πτυχές των κύριων μορφών παγκοσμιοποίησης.

Εκτός από τις βασικές μορφές της παγκοσμιοποίησης που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, υπάρχει επίσης και ένα σύνολο διαφορετικών πτυχών τους, που ακολουθούν στον παρακάτω πίνακα.⁹

ΠΙΝΑΚΑΣ	2-1	:	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ	ΜΟΡΦΕΣ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ				
→ Χρηματοπιστωτική Παγκοσμιοποίηση: αναφέρεται στη ραγδαία αύξηση των ξένων άμεσων επενδύσεων				
→ Τεχνολογική Παγκοσμιοποίηση: αναφέρεται στις νέες τηλεπικοινωνιακές τεχνολογίες και στην επανάσταση της πληροφορικής, όπως το Ίντερνετ				
→ Παγκοσμιοποίηση της Πληροφόρησης: αφορά στη ραγδαία αύξηση της πληροφόρησης μεταξύ γεωγραφικά μακρινών περιοχών				
→ Παγκοσμιοποίηση της Μετανάστευσης: αφορά την ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, το άνοιγμα των συνόρων, την απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, την εργασιακή μετανάστευση και τη μετανάστευση για σπουδές				
→ Παγκοσμιοποίηση και Υγεία: μέσω της μετανάστευσης έχουμε μεταφορά ασθενειών				
→ Στρατιωτική Παγκοσμιοποίηση: αφορά την επεκτατική πολιτική των κρατών και τη δημιουργία στρατιωτικών συνασπισμών και την πώληση οπλικών συστημάτων				
→ Παγκοσμιοποίηση και Εγκληματικότητα/Τρομοκρατία: αφορά τις τρομοκρατικές επιθέσεις και τη διεύρυνση της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος				

8 Heywood, A., (2013). Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια εποχή. Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, σελ. 261

9 Μπιτζένης, Α., (2009). Παγκοσμιοποίηση. Πολυεθνικές Επενδύσεις & Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα. Εκδόσεις ΣΤΑΜΟΥΛΗ, σελ. 335-337

- **Κοινωνική Παγκοσμιοποίηση**: αναφέρεται στην ομογενοποίηση του σημερινού τρόπου ζωής, ο οποίος βασίζεται σε μια καταναλωτική κουλτούρα
- **Θρησκευτική Παγκοσμιοποίηση**: αναφέρεται στην ανάπτυξη επαφών μεταξύ διαφόρων θρησκειών και την ευρεία διάδοση των χαρακτηριστικών των θρησκειών μέσω του διαδικτύου
- **Περιβαλλοντική Παγκοσμιοποίηση**: οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και η ανεξέλεγκτη χρήση αυτών έχει οδηγήσει στη μόλυνση του περιβάλλοντος, όμως, με την ταχύτατη εξέλιξη της τεχνολογίας και της πληροφόρησης επιτυγχάνεται η λήψη κατάλληλων και απαραίτητων μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος και την καταπολέμηση φαινομένων όπως αυτό του θερμοκηπίου, την τρύπα του όζοντος και το λιώσιμο των πάγων
- **Θεσμική Παγκοσμιοποίηση**: αφορά στην εναρμόνιση των νόμων και τη δημιουργία παγκόσμιων θεσμών και οργανισμών, ένα παράδειγμα αυτής της παγκοσμιοποίησης είναι η πολιτική ολοκλήρωση και ενοποίηση στο πλαίσιο της ONE

Πηγή: Μπιτζένης (2009)- Φωτόπουλος
(2003)

Σύμφωνα με τον Φωτόπουλο (2003), οι μορφές αυτές της παγκοσμιοποίησης αν και είναι αλληλένδετες, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και στις υπόλοιπες συνιστώσες της. Αυτό φαντάζει φυσιολογικό από τη στιγμή που το οικονομικό στοιχείο κυριαρχεί στην κοινωνία. Ωστόσο, θα πρέπει να κάνουμε μία επισήμανση ότι οι υπόλοιπες όψεις της παγκοσμιοποίησης διατηρούν αναλλοίωτο το περιεχόμενό τους και παραμένουν αυτόνομες. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ των μορφών παγκοσμιοποίησης υπάρχει μία σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Η αλληλεπίδραση αυτή εξηγείται από τη στιγμή που η οικονομική παγκοσμιοποίηση διάσταση της οποίας αποτελεί και η χρηματοπιστωτική, προωθείται από την τεχνολογική, ενισχύεται, όμως, και από την πολιτική παγκοσμιοποίηση. Ταυτόχρονα, τόσο η κοινωνική όσο και η πολιτιστική παγκοσμιοποίηση συνιστούν συνέπειες της οικονομικής παγκοσμιοποίησης.

Ο Ευθυμίου και ο Μοδινός (2002), αναφέρουν πως σημαντική πτυχή της παγκοσμιοποίησης αποτελεί και η περιβαλλοντική παγκοσμιοποίηση. Η ραγδαία άνθηση των τεχνολογικών επιτευγμάτων, η αποκλειστική εστίαση στην οικονομική ανάπτυξη και η χρήση της επιστημονικής γνώσης για την

αξιοποίηση των φυσικών πόρων σε βάρος του περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με την μετέπειτα επιχείρηση αποκατάστασης των συστημάτων του περιβάλλοντος, είχε ως αρνητική συνέπεια την υποβάθμιση αυτού:

→ Το φαινόμενο του θερμοκηπίου-Η υπερθέρμανση του πλανήτη

→ Η εξάντληση φυσικών και ενεργειακών πόρων

→ Η εξάντληση των πηγών του νερού

→ Η ερημοποίηση της γης

→ Η τρύπα του όζοντος

→ Η ρύπανση ατμόσφαιρας, νερών, εδάφους, θαλασσών

→ Η απειλή της βιοποικιλότητας

→ Η ευημερία του 25% του πληθυσμού της γης επέφερε αρνητικά αποτελέσματα για το 70% του φυσικού της πλούτου. Η απορρύθμιση του κλίματος παγκοσμίως προκάλεσε την επιδείνωση ακραίων φαινομένων, τη συχνότερη εναλλαγή περιόδων ξηρασίας-καταιγίδων, καύσιμα-ψύχους καθώς και την αύξηση της στάθμης της θάλασσας.

Εν προκειμένω, η ανισορροπία του παγκόσμιου κλίματος η οποία προήλθε, προκάλεσε μία σειρά από αρνητικές επιπτώσεις και στον τομέα της ανάπτυξης των χωρών, αλλά και στους κλάδους της βιομηχανίας, της ενέργειας, της γεωργίας και του τουρισμού.

Με την έκρηξη της παγκοσμιοποίησης συνδέεται όμως και η έξαρση του μεταναστευτικού ζητήματος. Στο παρελθόν, όποτε υπήρχε έντονο κύμα παγκοσμιοποίησης οι μετακινήσεις εργατικών χεριών πάντοτε ήταν πυκνές. Οι επικριτές της, ωστόσο, επισημαίνουν το συσχετισμό μεταξύ της μετανάστευσης και της τεράστιας ανάπτυξης φτωχών συνοικιών σε πόλεις του αναπτυσσόμενου κόσμου. Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι η κυκλική φύση του καπιταλισμού, οι αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης και ιδιαίτερα οι απότομες βελτιώσεις

και επιδεινώσεις της οικονομίας ανά τον κόσμο, συμβάλλουν δραστικά στην ανισότητα και στην ανισοκατανομή του τεράστιου νέου πλούτου.¹⁰

Κατά τη Χατζηγιάννη (2018), το φαινόμενο, επίσης, της παγκοσμιοποίησης του αθλητισμού εμφανίστηκε την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με την <<αθλητικοποίηση>> του κοινωνικού συνόλου, η οποία αποτελεί στην ουσία ένα κοινό στοιχείο για τις χρηματοοικονομικές δυνάμεις πολιτικό μέσο επιβολής της βούλησής τους στον πλανήτη. Κατά το Συλλογικό Έργο (2003), η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα την εδραίωση αγωνιστικών προγραμμάτων που ανακυκλώνονται διαρκώς, ενώ καθιερώθηκε η παγκόσμια αναμετάδοση αθλητικών αγώνων και το γεγονός αυτό οδήγησε στην αναδιαμόρφωση του γεωπολιτικού χώρου, καθώς παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση χώρων προβολής τέτοιων αγωνιστικών θεαμάτων. Η απευθείας σύνδεση, η προβολή των καλύτερων στιγμιότυπων και οι επαναλήψεις των προγραμμάτων προσδίδουν νέα δεδομένα και μαγνητίζουν μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

Για τη Γαβαλά (2012), μία βασική μορφή παγκοσμιοποίησης είναι και η λεγόμενη <<Παγκοσμιοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας>>. Ειδικότερα, ο όρος <<Κοινωνία της Πληροφορίας>> χαρακτηρίζει τις κοινωνίες εκείνες που χρησιμοποιούν μία συγκεκριμένη μορφή τεχνολογίας της επικοινωνίας. Η ολοκληρωτική ψηφιοποίηση της γνώσης και οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας δίνουν τη δυνατότητα στους χειριστές αυτών των συστημάτων και στους χρήστες να έχουν πρόσβαση από απόσταση σε μεγάλο όγκο πληροφοριών και δεδομένων μέσω του προσωπικού τους υπολογιστή.

Η παγκοσμιοποίηση, λοιπόν, αναδεικνύει το ρόλο της πολιτικά ευαίσθητης κοινωνίας στη θέση του απρόσωπου και πολιτικά ψυχρού κράτους και διευκολύνει. Ο Αλμπάνης (2014) διαβλέπει τη δημιουργία μιας παγκόσμιας συνείδησης, γεγονός που αποδεικνύεται από τις παγκόσμιες χαρακτήρα κινητοποιήσεις για μία εναλλακτική παγκοσμιοποίηση, τις οικολογικές

---

10 Μπιτζένης, Α., (2009). Παγκοσμιοποίηση. Πολυεθνικές Επενδύσεις & Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα. Εκδόσεις ΣΤΑΜΟΥΛΗ, σελ. 341

εξεγέρσεις εναντίον της επιδείνωσης της περιβαλλοντικής κρίσης, η οποία εντείνεται διαρκώς με την αστείρευτη δράση των πολυεθνικών εταιρειών.

2.4 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της παγκοσμιοποίησης.

Πολλοί ισχυρίζονται ότι το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση παρουσιάζει μη εμπειριστατωμένα επιχειρήματα και ότι οι διεθνείς στατιστικές υποστηρίζουν σθεναρά την παγκοσμιοποίηση. Αναμφίβολα, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης εμπεριέχει τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα, τα οποία δημιουργούν πολλές φορές αφορμή για συζήτηση σε διεθνή φόρουμ και παγκόσμια συνέδρια. Πιο συγκεκριμένα, θα επιχειρήσουμε να αναφέρουμε αρχικά τα πλεονεκτήματα που εντοπίζονται και ύστερα τις αρνητικές διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης.

Η Amelia Josephson (2018), παραθέτει ως ένα πρώτο πλεονέκτημα της παγκοσμιοποίησης την πληροφόρηση και την τεχνολογία, οι οποίες χάρη στις δυνατότητες που προσφέρει η παγκοσμιοποίηση αποτελούν σημαντικά εφόδια της καθημερινής μας ζωής. Η τέχνη και ο πολιτισμός δεν είναι τα μόνα πράγματα που εξαπλώνονται με ευκολία σε μία παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, αλλά μία τέτοια δυνατότητα έχουν και τα νέα τεχνολογικά επιτεύγματα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα διευκόλυνσης λόγω των τεχνολογιών είναι η άνοδος και η ευημερία της κινητής τραπεζικής στην Κένυα ή την πρακτική της μικροαποδοχής. Οι ομάδες κοινωνίας των πολιτών έχουν τα προνόμια να αναζητήσουν άλλες χώρες του πλανήτη για έμπνευση και οι αξιόλογες ιδέες και προτάσεις μπορούν να διαδοθούν ευκολότερα και γρηγορότερα.

Ο Βασίλης Βιλιάρδος (2017), προσθέτει ως ένα πλεονέκτημα της παγκοσμιοποίησης την ευρεία προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών. Οι άνθρωποι σήμερα έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν αγορές σε όλες τις γωνιές του πλανήτη στις πιο συμφέρουσες από οικονομικής πλευράς τιμές. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι να μην αυξάνεται ο πληθωρισμός, ούτε καν όταν οι κεντρικές τράπεζες πλημμυρίζουν το σύστημα με ρευστότητα. Επιπλέον,

πλεονέκτημα της παγκοσμιοποίησης είναι και η παγκόσμια συνεργασία σε επίπεδο κρατών και η προσέγγιση διαφορετικών πολιτισμών. Σε διεθνές επίπεδο δεν αποτελούν βάρόμετρα μόνο η οικονομία και το εμπόριο, αλλά και ο τομέας της έρευνας, ο οποίος προσδίδει καινοτομία και νέες ανακαλύψεις σε πολλές επιστήμες. Οι κοινωνίες και ιδίως οι πολίτες είναι οι πιο κερδισμένοι αυτής της κατάστασης, διότι επιτρέπεται η πιο εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στις τεχνολογίες και πιο συγκεκριμένα σε έναν απαιτητικό κλάδο όπως αυτός της υγείας.

Σύμφωνα με το Edusson Blog, η παγκοσμιοποίηση επέτρεψε την ανάδυση του υγιούς ανταγωνισμού. Πιο αναλυτικά, ο ανταγωνισμός είναι ένας υγιής τρόπος επιχειρηματικής δραστηριότητας. Χωρίς τη δυνατότητα αυτή δεν θα υπήρχαν όλες αυτές οι ευκαιρίες για ρηξικέλυθες καινοτομίες στο διασυνοριακό εμπόριο και αποτελεί την κύρια αιτία στην οποία οφείλεται η βελτίωση της ποιότητας των αγαθών και των υπηρεσιών και η μείωση των τιμών. Ο ανταγωνισμός αναμφίβολα επηρέασε τις βιομηχανίες στις ανεπτυγμένες χώρες προκειμένου να προμηθεύσει φθηνές πρώτες ύλες και εργασία για τη μείωση των τιμών. Οι άνθρωποι και γενικότερα οι επιχειρήσεις μέσω του ανταγωνισμού προσπαθούν να επικοινωνήσουν περισσότερο ώστε να αυξήσουν τις προτάσεις τους για καινοτομίες και να προσδώσουν περισσότερα πλεονεκτήματα στις επιχειρήσεις τους. Παράλληλα, δίδονται περισσότερες ευκαιρίες για εργασία σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού του πρώτου κόσμου από τη στιγμή που η πρόσβαση στη τεχνολογία είναι άμεση, επομένως, παρουσιάζονται και περισσότερες ευκαιρίες για απασχόληση.

Ο Μιχάλης Πολυχρονάκης (2005), υποστηρίζει ως ένα πλεονέκτημα της παγκοσμιοποίησης την ανταλλαγή πολιτισμών και πιο συγκεκριμένα ο πολιτισμός αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς για την παγκοσμιοποίηση, για τον προσδιορισμό της ταύτισης και της διαφορετικότητας. Η διάδοση συγκεκριμένου τύπου μουσικής, χορευτικών κινήσεων, είδους ντυσίματος και φαγητού και οι αντιστάσεις που υπάρχουν σε αυτή τη διάδοση αποτελούν την καθημερινή επιβεβαίωση. Ακόμη, τονίζεται ως ένα ισχυρό πλεονέκτημα της παγκοσμιοποίησης η καταπολέμηση πολλών ασθενειών παγκοσμίως με την εξέλιξη της ιατρικής και των συναφών επιστημών. Ο περιορισμός του

αναλφαβητισμού που επιτυγχάνεται μέσω των διαθέσιμων μέσων μάθησης και διδασκαλίας, καθώς και η προώθηση και ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών και αξιών.

Ο Κωνσταντίνος Μάντης (2015), προσθέτει ως ένα πλεονέκτημα των προώθηση των οικουμενικών αξιών. Αναλυτικότερα, η διαρκής διακρατική επικοινωνία φέρνει στο προσκήνιο τις ανθρωπιστικές αξίες και τα ιδανικά που κινούνται πάνω από τις επιμέρους πολιτισμικές διαφορές. Η έννοια της δημοκρατίας, τα φιλελεύθερα ιδεώδη, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι έννοιες της αλληλεγγύης και του ανθρωπισμού γενικότερα συγκινούν και ευαισθητοποιούν την πλειοψηφία των ανθρώπων του πλανήτη και αποδίδουν σε αυτές μεγάλη σημασία. Με την αρωγή και της τεχνολογίας, άλλωστε, τα ακραία περιστατικά που συμβαίνουν στον πλανήτη μπορούν να μεταφέρονται παντού και να γίνονται αντικείμενο συζήτησης προκειμένου να απομονωθούν, αλλά και να αντιμετωπιστούν στο έπακρο. Γεγονότα τα οποία δεν έβλεπαν το φως της δημοσιότητας στο παρελθόν, τώρα τίθενται επί τάπητος και παρέχεται η δυνατότητα να υπάρξει μία ουσιαστική αλλαγή χάρη στην αλληλέγγυα διάθεση της παγκόσμιας κοινότητας.

Η Natalie Regoli (2019), υποστηρίζει ότι ένα εξίσου θετικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης είναι ότι θα μπορούσε να εμποδίσει τις κυβερνήσεις να δημιουργήσουν κατασταλτική νομοθεσία. Στην εποχή μας ο κόσμος τείνει ολοένα και περισσότερο προς την παγκοσμιοποίηση και έχει δημιουργηθεί η αίσθηση ενός περιβάλλοντος πιο ειρηνικού συνολικά. Αν και στις μέρες μας δεν έχουν παύσει ολοκληρωτικά οι συρράξεις μεταξύ ορισμένων χωρών, ο ρυθμός των θανάτων που έχουν προκληθεί από συγκρούσεις έχει μειωθεί αισθητά τα τελευταία 50 χρόνια. Στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα δεν υπήρξαν πολλές εντάσεις και ήταν γενικά πιο ειρηνικό στην Ευρώπη κατά τα 500 χρόνια που προηγήθηκαν. Παρόλο που υπάρχουν κίνδυνοι που θα πρέπει να εξεταστούν με ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης όπου μια κυβέρνηση θα μπορούσε να αθετήσει τον κάθε κανόνα ταυτόχρονα, η μεγάλη μερίδα του πληθυσμού επιθυμεί όλο και λιγότερους περιορισμούς στις τάξεις της κοινωνία προκειμένου να επικρατεί το αίσθημα της ειρήνης.

Ακόμη, συμπληρώνεται ότι η παγκοσμιοποίηση βοηθά τον κόσμο να εστιάσει στην πρόοδο. Σήμερα στον κόσμο υπάρχουν 40 χώρες, οι οποίες θεωρούνται ανεπτυγμένες. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν άλλες 150 χώρες περίπου που βρίσκονται σε διάφορα στάδια ανάπτυξης. Ύστερα από αυτά τα δεδομένα υπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να αναλυθούν, ωστόσο, αυτό που ξεχωρίζει είναι η φτώχεια που μαστίζει την πλειοψηφία των χωρών, ιδιαίτερα σε χώρες της Ασίας, της Αφρικής, αλλά και Λατινικής Αμερικής. Στις μέρες μας, ημερησίως πάνω από 3 δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν με λιγότερα από 2,50 δολάρια, με 80% του κόσμου να ζει με λιγότερα από 10 δολάρια την ημέρα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της UNICEF πάνω από 22.000 παιδιά πεθαίνουν σε καθημερινή βάση εξαιτίας της άμεσης επίδρασης που έχει η φτώχεια στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η αύξηση του βιοτικού επιπέδου θα μπορούσε να επιχειρηθεί μέσω της δημιουργίας ενός μικρότερου κόσμου.

Με μια πιο κριτική προσέγγιση των θετικών χαρακτηριστικών της παγκοσμιοποίησης, οι φιλελεύθεροι και άλλοι υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης βλέπουν σε αυτήν την ωφέλιμη κυριαρχία της ελευθερίας και του καπιταλιστικού συστήματος. Πολλοί ισχυρίζονται ότι το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση εμφανίζει αβάσιμα επιχειρήματα και ότι οι διεθνείς στατιστικές υποστηρίζουν σθεναρά την παγκοσμιοποίηση:

- Σε σύγκριση με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το αναμενόμενο όριο ηλικίας στον αναπτυσσόμενο κόσμο έχει σχεδόν διπλασιαστεί.
- Η έννοια της δημοκρατίας έχει χαράξει σημαντική αύξηση, όπου κατά το 1900 το δικαίωμα της ψήφου δεν ήταν καθολικό, ενώ έναν αιώνα μετά μετατράπηκε σε καθολική συμμετοχή.
- Παρατηρείται μείωση των παιδιών που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό από 24% το 1960 σε 10% το 2000.
- Διαπιστώνεται, επίσης, αυξητική τάση για παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, αυτοκίνητα και τηλέφωνα κατά κεφαλή.¹¹

---

11 Μπιτζένης, Α., (2009). Παγκοσμιοποίηση. Πολυεθνικές Επενδύσεις & Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα. Εκδόσεις ΣΤΑΜΟΥΛΗ, σελ. 338-339

Ωστόσο, όπως συμπεραίνεται μερικές από αυτές τις αλλαγές να μην οφείλονται αποκλειστικά στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης ή να μπορούσαν να υλοποιηθούν χωρίς αυτή την διαδικασία, αλλά η συνδρομή της αποτέλεσε αφορμή για ριζικές μεταβολές στους κόλπους των κοινωνιών.

Εκτός από τα δεδομένα πλεονεκτήματα της παγκοσμιοποίησης, υπάρχουν, ωστόσο, και μειονεκτήματα, τα οποία οφείλουμε να αναδείξουμε προκειμένου να παρουσιαστούν και οι δύο πλευρές του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης.

Σύμφωνα με την Amelia Josephson (2018), η παγκοσμιοποίηση απέτυχε να κατορθώσει τα επιθυμητά οφέλη στα εργασιακά δικαιώματα και γενικότερα τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως επίσης και την προστασία από κάθε κίνδυνο του περιβάλλοντος. Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί ευκαιρία για τη διάδοση ιδεωδών και πρακτικών όπως ο περιβαλλοντισμός και τα εργασιακά δικαιώματα, όμως στην πράξη αυτή η διάδοση δεν υπήρξε ανάλογη των προσδοκιών και ήταν κάτι παραπάνω από αργή. Για παράδειγμα, αντί να εξάγει την προάσπιση της εργασίας που τηρεί στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, μια εταιρεία μπορεί να ακολουθήσει χαμηλότερα πρότυπα, όπως στο Μπαγκλαντές. Κι ενώ η παγκοσμιοποίηση έχει αυξήσει κατά πολύ τη ροή των αγαθών και των υπηρεσιών της, εξακολουθούν να υπάρχουν ενεργοί φορολογικοί παράδεισοι, πράγμα που σημαίνει ότι μεγάλο κομμάτι της προστιθέμενης αξίας από την παγκοσμιοποίηση ανακατανέμεται από τις κυβερνήσεις.

Κατά τον Βασίλη Βιλιάρδο (2017), ένα αρνητικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης είναι ο περιορισμός της εθνικής ανεξαρτησίας. Τα προβλήματα και τα κρίσιμα ζητήματα ενός κράτους πολλές φορές δεν μπορούν να επιλυθούν και να αντιμετωπιστούν ικανοποιητικά και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το σχηματισμό διεθνών συνεργασιών και έτσι μειώνεται σταδιακά η εθνική αυτονομία και πρωτοβουλία. Κάτι ανάλογο συμβαίνει σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπου υπάρχουν πολλές συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις όσον αφορά τις αρμοδιότητες και το μερίδιο ευθύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ένα μειονέκτημα που παρατηρείται ακόμη είναι η κυριαρχία των βιομηχανικών-

ισχυρών κρατών του πλανήτη. Επί της ουσίας, οι βιομηχανικές χώρες είναι αυτές που προχωρούν στη λήψη αποφάσεων ανάλογα με τα συμφέροντά τους και πως αυτά εξυπηρετούν τους σκοπούς τους. Το γεγονός αυτό καθιστά εξαρτώμενες τις αναπτυσσόμενες χώρες από τις αναπτυγμένες και βιομηχανικά ισχυρές και αναγκάζονται οι φτωχότερες χώρες να διατηρούν τις ήδη υπάρχουσες χαμηλές τιμές των προϊόντων τους προκειμένου να μην χρεοκοπήσουν.

Αυτά τα οποία θεωρεί ως μειονεκτήματα της παγκοσμιοποίησης ο Μιχάλης Πολυχρονάκης (2005), είναι τα πρότυπα ανάπτυξης και κατανάλωσης αγαθών σε συνδυασμό με την ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων οδηγούν σε ανυπολόγιστες και τεράστιες οικολογικές ζημιές σε ολόκληρο τον πλανήτη. Επίσης, το έγκλημα και η διαφθορά αναπτύσσονται με αστείρευτους τρόπους σε πλανητικό επίπεδο με ολοκληρωμένο τεχνολογικό εξοπλισμό, όπου στη συγκεκριμένη περίπτωση χρησιμοποιείται προς ζημία των κρατών και των ανθρώπων.

Ο Mike Collins αναφέρει ότι υποτίθεται ότι η παγκοσμιοποίηση σχετίζεται με το ελεύθερο εμπόριο, όπου εξαλείφονται όλα τα κωλύματα, ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλές αντιξοότητες. Για παράδειγμα, 161 χώρες έχουν φόρο προστιθέμενης αξίας στις εισαγωγές που ανέρχονται σε 21.6 % στην Ευρώπη. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν φόρο προστιθέμενης αξίας. Το μεγαλύτερο πρόβλημα για τις ανεπτυγμένες χώρες είναι ότι οι θέσεις εργασίας χάνονται και μεταφέρονται σε χώρες με χαμηλότερο κόστος. Οι εργαζόμενοι σε ανεπτυγμένες χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιμετωπίζουν απαιτήσεις από τους εργοδότες που απειλούν να εξάγουν δουλειές. Ταυτόχρονα, τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας υφίστανται μεγάλη πίεση στις ανεπτυγμένες χώρες λόγω ελλειμμάτων, απώλειας θέσεων εργασίας και άλλων οικονομικών δυσχερειών της παγκοσμιοποίησης.

Ο Κωνσταντίνος Μάντης (2015), προσθέτει ως αρνητικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης τις ανισότητες που προκύπτουν στα οικονομικά οφέλη και την συνεχώς αυξανόμενη δύναμη ορισμένων κρατών. Τα ισχυρά κράτη εκμεταλλεύονται την οικονομική ανάπτυξη που παρατηρείται στις αγορές και σε συνδυασμό με την υπάρχουσα οικονομική και στρατιωτική ισχύ που διαθέτουν έχουν τη δυνατότητα να ελέγχουν τα υπόλοιπα κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο,

παρεμβαίνοντας κατά βούληση στα εσωτερικά άλλων χωρών. Άλλωστε, τα ισχυρά κράτη χρησιμοποιούν την οικονομική και στρατιωτική τους δύναμη προκειμένου να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, λειτουργώντας κατά τρόπο δυναστικό σε αποφάσεις και σε δράσεις των οικονομικά αδύναμων κρατών.

Η Natalie Regoli (2019), στον αντίποδα θα υποστηρίξει ότι η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να δημιουργήσει δυσμενείς για το περιβάλλον επιπτώσεις. Αναλυτικότερα, τα προβλήματα με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που δημιουργήθηκαν από τους πολιτισμούς που πέρασαν από την βιομηχανική επανάσταση και μεγάλο μέρος της επιστημονικής κοινότητας υποστηρίζει ότι συμβάλλουν σημαντικά στις διαδικασίες υπερθέρμανσης του πλανήτη. Η ποσότητα ρύπανσης αυξάνεται, διότι σε παγκόσμιο επίπεδο αυξάνεται και το επίπεδο του εμπορίου. Εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης το περιβάλλον θα αναμένεται να επηρεάσει την υγεία του. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας σύμφωνα με εκτιμήσεις του έχει καταλήξει ότι περίπου 7 εκατομμύρια άνθρωποι οδηγούνται στο θάνατο λόγω του προβλήματος της ρύπανσης.

Ταυτόχρονα, επισημαίνεται ένα εξίσου αρνητικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης το οποίο μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην υγεία του πληθυσμού παγκοσμίως. Όπως είναι ευρέως γνωστό ο καθένας έχει το δικαίωμα να ταξιδέψει σε οποιαδήποτε χώρα του πλανήτη. Αυτόματα ενέχει και ο κίνδυνος της μεταφοράς ασθενειών σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Η έλλειψη συνόρων μερικές φορές μπορεί να διευκολύνει τη μεταφορά και τη διάδοση ασθενειών σε όλες τις κοινωνίες. Ένας άνθρωπος πολλές φορές αρκεί ώστε να μεταφέρει μια σοβαρή ασθένεια σε μία άλλη πολιτεία και αυτή με τη σειρά της να δημιουργήσει πολλαπλούς κινδύνους σε μια περιοχή. Η παγκοσμιοποίηση μας έχει δείξει να καταλάβουμε ότι όταν ένας άνθρωπος μετακινείται μπορεί να δώσει και να λάβει γρήγορα ασθένειες. Η παγκοσμιοποίηση θα διευκόλυνε πιο εύκολα τις περιφερειακές ασθένειες να γίνουν παγκόσμιες επιδημίες, εκτός αν υπάρχουν οι κατάλληλοι έλεγχοι.

Από την άλλη πλευρά, η κριτική προσέγγιση των πολέμων της παγκοσμιοποίησης εστιάζει στο γεγονός ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια

διαδικασία που εξυπηρετεί σκοπούς και συμφέροντα των μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών και θέτουν εμπόδια ώστε να παγιωθούν εναλλακτικές μέθοδοι και πολιτικές, που θα αντιμετωπίσουν τις επιθυμίες και των αδύναμων οικονομικά κρατών στον κόσμο. Κάποιοι ζητούν αλλαγές, ενώ κάποιοι άλλοι θέτουν μια πιο επαναστατική προσέγγιση και θεωρούν τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης καταστροφική για όλους τους κλάδους. Αυτό το οποίο παρατηρείται είναι η παρουσία πολλών ειδών <<αντι-παγκοσμιοποίησης>>. Σε γενικές γραμμές, οι πολέμοι ισχυρίζονται ότι δεν εφαρμόστηκαν οι αρχικές υποσχέσεις της παγκοσμιοποίησης για απελευθέρωση του εμπορίου και ότι πολλοί είναι οι οργανισμοί που πλέον δεν συμμερίζονται τα συμφέροντα των φτωχότερων κρατών και του φυσικού περιβάλλοντος. Στο επίπεδο της οικονομίας, πολλοί υποστηρίζουν ότι το ελεύθερο χωρίς περιορισμούς εμπόριο ωφελεί κυρίως τους πλούσιους σε βάρος των φτωχών, ενώ μεγάλη μερίδα των πολέμιων της παγκοσμιοποίησης ισχυρίζεται ότι προωθούνται μονάχα τα συμφέροντα των εταιρειών με πρόθεση να μειωθούν στο βωμό του κέρδους οι ανθρώπινες ελευθερίες. Διάφοροι ακτιβιστές που τάσσονται εναντίον της παγκοσμιοποίησης αντιδρούν επίσης στο γεγονός ότι η σημερινή μορφή της παγκοσμιοποίησης παγκοσμιοποιεί το κεφάλαιο και τις επιχειρήσεις, αλλά όχι τους ανθρώπους.¹²

Το συμπέρασμα το οποίο προκύπτει σύμφωνα με τον Βασίλη Βιλιάρδο είναι ότι ο κάθε πολίτης καταγράφει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της απόφασής του ανάλογα με τη δική του χώρα. Από την πλευρά των αδύναμων και οικονομικά ασθενέστερων κρατών η παγκοσμιοποίηση είναι αρνητική, αν και υπάρχουν ορισμένα πλεονεκτήματα όπως αναφέραμε παραπάνω. Από την πλευρά βέβαια των ισχυρών και βιομηχανικών κρατών και των πολυεθνικών επιχειρήσεων η παγκοσμιοποίηση είναι θετική. Άρα, λοιπόν, για το αν είναι η όχι θετική η παγκοσμιοποίηση αυτό εξετάζεται από μια υποκειμενική σκοπιά του καθενός.

2.5 Μύθοι για την παγκοσμιοποίηση.

---

12 ο.π., σελ. 340-342

Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι εξελίξεις κάτω από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, προωθούν ουσιαστικά τον <<αμερικανικό τρόπο ζωής>>, ενισχύοντας κατά αυτό τον τρόπο τον ενεργό και καταλυτικό ρόλο της Δύσης σε παγκόσμιο επίπεδο, πάντα βέβαια εις βάρος των πιο φτωχών και αδύναμων κρατών της Αφρικής, Ασίας και Ν. Αμερικής. Είναι έτσι αρκετοί οι μύθοι που κατασκευάζονται γύρω από το συγκεκριμένο φαινόμενο και πολύ συχνά συναντούμε δόσεις υπερβολής. Επιχειρώντας την ανίχνευση των κυριότερων από τους μύθους, ούτως ώστε να διαπιστώσουμε και να κατανοήσουμε πόσο ευσταθούν, παρατηρούμε τα εξής:¹³

Ένας πρώτος μύθος είναι ότι η παγκοσμιοποίηση είναι θεσμός και αποτελείται από κανόνες. Αυτό που συμβαίνει, ωστόσο, στην πραγματικότητα είναι ότι η παγκοσμιοποίηση αποτελεί ένα φαινόμενο του οποίου η οικονομική του πτυχή σχετίζεται με την αλληλεξάρτηση των εθνικών οικονομιών και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενιαία λειτουργία της οικονομίας σε παγκόσμια κλίμακα. Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να μην είναι θεσμός, ωστόσο, υπάρχουν θεσμοί όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου οι οποίοι προσφέρουν τις δυνατότητες για διευκόλυνση και επιτάχυνση της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης. Οι πολυεθνικές εταιρείες αποτελούν έναν σημαντικό, αλλά και κυρίαρχο ρόλο άσκησης της οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι από το 1960 έως σήμερα, τόσο το παγκόσμιο εμπόριο όσο και η παγκόσμια παραγωγή σημείωσαν σημαντικές αυξήσεις στα ποσοστά τους, καθώς επίσης ραγδαία αύξηση γνώρισε και ο αριθμός των πολυεθνικών εταιρειών που σήμερα αριθμεί τις 60.000.

Δεύτερος μύθος είναι ότι η παγκοσμιοποίηση είναι ένα καινούριο φαινόμενο. Η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί μια ιστορία των τελευταίων τριών δεκαετιών, αλλά είναι ένα φαινόμενο που εντοπίζεται από το παρελθόν και συνοδεύει όλη την ιστορία της ανθρωπότητας. Πιο συγκεκριμένα, παγκοσμιοποίηση υπάρχει κατά τα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και της περιόδου πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η παγκόσμια οικονομία της περιόδου πριν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε πιο ενοποιημένη σε όρους εμπορίου. Η Οικονομική Νομισματική Ένωση

---

¹³ διαθέσιμο στην http://palio.antibaro.gr/international/xolebas_globalisation.htm

αποτελεί τρανό παράδειγμα μιας ενοποιημένης αγοράς στη σημερινή φάση της παγκοσμιοποίησης. Εντός του πλαισίου της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης γίνεται πιο εύκολη η πρόσβαση σε νέες αγορές και καταλύεται ο συναλλαγματικός κίνδυνος στις εμπορικές συναλλαγές με την προσθήκη ενός κοινού νομίσματος γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του εμπορίου.

Τρίτος μύθος είναι ότι η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης μπορεί να παύσει. Κάτι τέτοιο δεν πρόκειται να συμβεί, διότι η εξέλιξη και η πορεία της παγκοσμιοποίησης δεν μπορεί να αποτραπεί. Πολλές φορές πιθανόν να παρατηρείται μια επιβράδυνση ή μια επιτάχυνση των δυνατοτήτων της, ωστόσο, δεν δύναται να σταματήσει ολόκληρη η διαδικασία. Αυτό το οποίο χαρακτηρίζει την παγκοσμιοποίηση είναι η ελεύθερη και ακατάπαυστη διακίνηση ανθρώπων, ιδεών και υπηρεσιών σε παγκόσμια κλίμακα. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν πια οι κοινωνικοί, πολιτικοί, τεχνικοί περιορισμοί και υπάρχει μία εξάρτηση μεταξύ των οικονομιών του πλανήτη εξαιτίας της αρωγής της τεχνολογίας. Η ηλεκτρονική επανάσταση, η ταχύτατη άνθηση του Διαδικτύου και των παροχών του, η κινητικότητα του κεφαλαίου, οι πολυεθνικές εταιρείες και διάφοροι παγκόσμιοι οικονομικοί θεσμοί συνέβαλαν αποτελεσματικά προκειμένου η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης να εδραιωθεί και να επιταχυνθεί στα κράτη του πλανήτη και μία τέτοια εξέλιξη φαντάζει αδύνατον να σταματήσει.¹⁴

Τέταρτος μύθος είναι ότι η παγκοσμιοποίηση προωθεί την οικονομική ανισότητα. Η αντίληψη ότι η παγκοσμιοποίηση κάνει τους πλούσιους πλουσιότερους και τους φτωχούς φτωχότερους ορισμένες φορές είναι λανθασμένη. Οι στατιστικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί έχουν δείξει ότι οι πιο παγκοσμιοποιημένες χώρες έχουν σε σύγκριση με τις κλειστές οικονομίες λιγότερες οικονομικές ανισότητες. Το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγηθεί, διότι η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης απαιτεί υψηλή αφομοίωση των τεχνολογικών εξελίξεων στην οικονομία. Αυτόματα κατανοεί κανείς ότι το εργατικό προσωπικό το οποίο διαθέτει τις απαιτούμενες γνώσεις πάνω στην τεχνολογία θα έχει διαφορετικές απαιτήσεις στις οικονομικές διαπραγματεύσεις και θα αποζητά μεγαλύτερες απολαβές.

---

14 Μπιτζένης, Α., (2009) . Παγκοσμιοποίηση. Πολυεθνικές Επενδύσεις & Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα. Εκδόσεις ΣΤΑΜΟΥΛΗ, σελ. 343-345

Ένας πέμπτος μύθος είναι ότι η παγκοσμιοποίηση αφορά μόνο τις επιχειρήσεις. Πιο αναλυτικά, στις αρχές της νέας χιλιετίας περίπου 698,8 εκατομμύρια άνθρωποι πραγματοποίησαν ταξίδια στο εξωτερικό (50 εκατομμύρια περισσότεροι πριν από 1 χρόνο) έναντι 457,2 εκατομμυρίων πριν από δέκα χρόνια. Στα παραπάνω αριθμητικά στοιχεία δεν υπολογίζουμε τους αριθμούς της λαθρομετανάστευσης. Αυτό που κάνει ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία της είναι η μεταβολή που συντελέστηκε στα τεχνολογικά επιτεύγματα. Ειδικότερα, οι τηλεφωνικές κλήσεις που καταγράφηκαν στο εξωτερικό σημείωσαν αύξηση της τάξεως του 10% ανά έτος φτάνοντας το 2000 τα 10 δισεκατομμύρια λεπτά. Παράλληλα, εξίσου σημαντική υπήρξε η αύξηση των χρηστών του διαδικτύου και των παροχών του.¹⁵

Ο Αριστείδης Μπιτζένης (2009), αναφέρει σαν συμπέρασμα ότι η παγκοσμιοποίηση είναι ένα σύνθετο φαινόμενο και δεν μπορούμε με ακρίβεια να πούμε ότι βοηθά ή όχι την αύξηση της ανισότητας. Αυτό, όμως, που μπορεί να υποστηριχθεί είναι η ύπαρξη κάποιων μηχανισμών της παγκοσμιοποίησης μπορεί αντίστοιχα να αυξήσει ή να μειώσει την ανισότητα. Επιπλέον, κάποιες αδύναμες οικονομικά χώρες της ΝΑ Ασίας που έλαβαν μέρος στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης ίσως να μείωσαν τις αποστάσεις σε σχέση με τις πιο ισχυρές χώρες, αλλά άλλες χώρες ακολούθησαν αντίθετη πορεία και έγιναν πιο φτωχές, ενώ οι ρυθμοί ανάπτυξής τους μειώθηκαν σημαντικά σε σύγκριση με τις πιο πλούσιες χώρες.

2.6 Αίτια ανάπτυξης της παγκοσμιοποίησης.

Η ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης ευνοήθηκε και υποστηρίχθηκε ουσιαστικά από ορισμένους σημαντικούς παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, ο οικονομολόγος John Williamson (1998) προσπαθεί να εξηγήσει τους λόγους ανάπτυξης του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης και αποκλείει εξαρχής την κατάκτηση πράγμα που συνέβη κατά το παρελθόν σε διάφορα ιστορικά

---

¹⁵ Μανδραβέλης, Π., (2002). Οι 6+1 μύθοι για την παγκοσμιοποίηση. Τύπος της Κυριακής

επεισόδια. Η πηγή έγκειται στην πρόοδο της τεχνολογίας και της εξέλιξης που έχει σημειώσει με όλες τις ανακαλύψεις της. Τα κόστη των μεταφορών και της επικοινωνίας έχουν μειωθεί δραματικά στη μεταπολεμική περίοδο, σχεδόν εξ ολοκλήρου λόγω των διαρκών τεχνολογικών αλμάτων που πραγματοποιήθηκαν.

Η τεχνολογία σαφώς και διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην κατασκευή κοινωνικών χώρων σε όλο τον πλανήτη. Ορισμένα τεχνολογικά επιτεύγματα όπως για παράδειγμα, ο τηλεγράφος το 1837, το τηλέφωνο το 1876, ο ασύρματος το 1895, το αεροπλάνο το 1903 και η τηλεόραση το 1926 ήταν μια βασική αιτία άνθησης της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης. Επίσης, η δημιουργία και άλλων εφευρέσεων όπως οι διαδικασίες της κονσέρβας και της ψύξης έδωσε τη δυνατότητα σε κάποια καταναλωτικά αγαθά να αναγνωριστούν σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι παγκόσμιες οικονομικές συναλλαγές και η παγκόσμια διοίκηση εξαρτήθηκαν από την αυτοματοποιημένη διαχείριση πληροφοριών μεγάλης κλίμακας. Ειδικότερα, οι προσωπικοί υπολογιστές και τα φορητά laptops που δημιουργήθηκαν αποτέλεσαν τα βασικά γεγονότα από την άποψη αυτή. Άλλες εξελίξεις έχουν αυξήσει τους τύπους, τα μεγέθη και την ταχύτητα επεξεργασίας δεδομένων από τον υπολογιστή. Επομένως, καταλήγουμε ότι οι τεχνολογικές καινοτομίες έχουν βοηθήσει κατά πολύ την υποδομή της παγκοσμιοποίησης.¹⁶

Εκ των προαναφερόμενων, οι φιλελεύθεροι θεωρούν ως βασική αιτία ανάπτυξης της παγκοσμιοποίησης την εξέλιξη των επικοινωνιών και των μεταφορών. Αντίστοιχα οι πιο ρεαλιστές πιστεύουν ότι η βασική αιτία εντοπίζεται στις επιδιώξεις και τους σκοπούς των βιομηχανικών και ισχυρών κρατών για δημιουργία μιας ανοιχτής οικονομικής τάξης πραγμάτων.¹⁷

Ο John Williamson συνοψίζει και αναφέρει πως όλα αυτά υλοποιήθηκαν σε έναν κόσμο ειρηνικό ώστε να πάρουν την απαραίτητη ώθηση οι οικονομικοί παράγοντες και να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία για παγκοσμιοποίηση. Εξαιτίας, λοιπόν, της τεχνολογικής βάσης και σταθερότητας η παγκοσμιοποίηση είναι εδώ και παραμένει όσο ο κόσμος προχωράει.

---

16 Scholte, J.A., (2000). Globalization: a critical introduction. Edition PALGRAVE, p. 100-101

17 Cohn, Th. H., (2009). Διεθνής πολιτική οικονομία: θεωρία και πράξη. Εκδόσεις GUTENBERG, σελ. 107

2.7 Ευρωπαϊκή Ένωση και παγκοσμιοποίηση.

Αυτό το οποίο αποτελεί βασικό ερώτημα στη συγκεκριμένη ενότητα είναι αν ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης απειλείται από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης ή η ίδια η Ένωση προβάλλει αντίσταση στην πρόκληση αυτής της διαδικασίας. Το δίλλημα αυτό που προκύπτει εμφανίζει διάφορες αποκλίνουσες απαντήσεις, αλλά και διαφορετικές διατυπώσεις από τις σχολές σκέψεων που έχουν ερευνήσει το συγκεκριμένο ζήτημα. Μία πρώτη εκδοχή είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί προϊόν του ψυχρού πολέμου και οι προοπτικές επιβίωσης στην πρόκληση της παγκοσμιοποίησης δεν είναι ιδιαίτερα ισχυρές και κατά αυτό τον τρόπο οι υποστηρικτές αυτής της άποψης θεωρούν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα στο χρόνο θα καταρρεύσει. Ο πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής επιτροπής J. Delors έχει εκφράσει την πεποίθηση πως αν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν προβεί σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις και καινοτομίες είναι πολύ πιθανόν να εμφανίσει σημάδια διάλυσης τα επόμενα χρόνια. Μία άλλη εκδοχή στο ζήτημα αυτό είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ύπαρξή της συνιστούν βασική προϋπόθεση για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της παγκοσμιοποίησης. Έτσι, η Ένωση ως θεσμός θα έχει τη δυνατότητα να διαχειρισθεί και να αντιμετωπίσει επάξια τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και να προβάλλει σθεναρά τις θέσεις της μέσα στις επόμενες δεκαετίες.¹⁸

Στο σημείο αυτό θα αναφέρουμε ορισμένους παράγοντες οι οποίοι εκτιμάται ότι δημιουργούν το αποκαλούμενο και ως <<σενάριο κατάρρευσης>> της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα στο χρόνο. Ένας πρώτος παράγοντας είναι η αδυναμία επικύρωσης του Ευρωπαϊκού συντάγματος και τα θεσμικά κωλύματα που δημιούργησε αυτή η κατάσταση. Ένας δεύτερος παράγοντας θεωρείται η έλλειψη ουσιαστικών και ισχυρής πολιτικής νομιμοποίησης, καθώς και η συνεχώς αυξανόμενη προσέλευση νέων κρατών-μελών τα τελευταία χρόνια στην Ένωση. Επίσης, ένας εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι η γενικότερη αδυναμία και επιβράδυνση που έχει παρατηρηθεί σε μεταρρυθμίσεις του οικονομικού και

---

18 Σιούσιουρας, Πέτρος και Χαζάκης, Κωνσταντίνος. (2010). Παγκοσμιοποίηση-Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελλάδα: πολιτικές και οικονομικές όψεις. Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ, σελ. 173-174

κοινωνικού συστήματος, καθώς και η καθολική παρουσία της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης ενισχύουν ένα τέτοιο σενάριο.

Το γεγονός, ωστόσο, που έφερε έντονη δυσαρέσκεια και προβληματίσε πολύ την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν η μη αποδοχή του Ευρωπαϊκού συντάγματος από δυο χώρες σταθμούς στην πορεία της, αλλά και ιδρυτικά μέλη, τη Γαλλία και την Ολλανδία. Οι δύο αυτές χώρες υπήρξαν καθοριστικές τα πρώτα χρόνια του θεσμού της Ένωσης και το γεγονός ότι δεν συμφώνησαν σε ένα τέτοιο εγχείρημα δημιούργησε πολλούς σε δεύτερες σκέψεις όσον αφορά τις προοπτικές και το μέλλον της Ευρώπης γενικότερα. Παράλληλα, μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού της Ένωσης, αλλά και ανθρώπων που ασχολούνται με θέματα αυτής, έχουν υποστηρίξει ότι η χαλάρωση του θεσμού οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην εντυπωσιακή διεύρυνση των κρατών και ίσως αυτός είναι ένας σοβαρός λόγος αλλοίωσης του κύρους της Ένωσης. Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί έχουν καταλήξει στην αδυναμία εμπιστοσύνης των πολιτών της Ένωσης προς τους θεσμούς της, αλλά και στις επιδιώξεις της. Όλα αυτά τα δεδομένα που έχουν προκύψει δεν έχουν ως στόχο να αμφισβητήσουν την ύπαρξη και τη λειτουργία της Ένωσης, αλλά να καταδείξουν τη γενικότερη απόρριψη των Ευρωπαίων πολιτών προς το εγχείρημα αυτό.¹⁹

Στον αντίποδα ότι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης συνιστά απειλή για το θεσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωπαϊκής ενοποίησης βρίσκονται εκείνες οι απόψεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι ο 21^{ος} αιώνας θα είναι ο αιώνας που θα μεγαλοουργήσει η Ευρώπη. Πολλοί σχολιαστές θεωρούν την Ευρώπη ως μία νέα υπερδύναμη, η οποία μέσα από τις αποφάσεις της έχει τη δυνατότητα να ξεπεράσει τις όποιες θεσμικές κρίσεις έχουν παρουσιαστεί. Τα χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες που ενισχύουν το εγχείρημα μίας νέας υπερδύναμης μπορούν να ερμηνευτούν σε δύο κύριες ενότητες: Πρώτον, η κατοχή <<ήπιων μορφών δύναμης>>. Σήμερα η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει σε καθημερινή βάση πολλούς κινδύνους όπως για παράδειγμα η τρομοκρατία, οι μεταναστευτικές ροές, η κλιματική αλλαγή, αλλά και διάφορες μορφές σύρραξης και εύκολα καταλαβαίνει κανείς ότι αυτοί οι κίνδυνοι δεν αντιμετωπίζονται μεμονωμένα και με τη χρήση μόνο της στρατιωτικής ισχύος. Ο J. Nye, θεωρεί ότι

---

19 ο. π., σελ. 175-176

με τη συνδρομή της διπλωματίας θα επιλύονται με πιο ειρηνικά μέσα τα ζητήματα που προκύπτουν. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση στο μείγμα αυτό εμφανίζεται να έχει πιο πλεονεκτική θέση πράγμα που ορισμένες φορές επικρίνεται. Ακόμη, η Ευρωπαϊκή Ένωση λογίζεται ως υπερδύναμη, διότι αναδεικνύεται ως μία <<παιδαγωγική δύναμη>>. Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί πρότυπο προς μίμηση και από τις υπόλοιπες χώρες που σκεφτούν να δημιουργήσουν μία αντίστοιχη ένωση. Βέβαια η Ένωση αναδεικνύεται ως μία υπερδύναμη χωρίς την κεντρική εξουσία και ανεπαρκή στρατιωτικά μέσα προκειμένου να τα χρησιμοποιήσει σε περιπτώσεις απειλών.²⁰

Οι Catherine E. De Vries και Isabell Hoffmann (2018), κάνοντας έναν απολογισμό πιστεύουν ότι υπάρχει αποσύνδεση μεταξύ των προσωπικών εμπειριών των πολιτών με την παγκοσμιοποίηση και των αντιληπτών φόβων τους. Ενώ, οι πολίτες αναφέρουν τις καλές εμπειρίες της παγκοσμιοποίησης, φαίνεται να μην δείχνουν απόλυτη εμπιστοσύνη για τα όσα μπορεί να φέρει στο μέλλον. Ένας τρόπος να αντιμετωπιστούν αυτές οι φοβίες είναι τα ευρωπαϊκά δεξιά και αριστερά κόμματα να αποκαταστήσουν αυτά τα κωλύματα και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών-ψηφοφόρων τους. Αυτή η ανάγκη προσαρμογής γίνεται απόλυτα συνειδητή από τους πολιτικούς ηγέτες και τα κόμματα σε όλη την Ευρώπη. Οι φόβοι αυτοί δεν είναι απαραίτητα οικονομικής φύσεως, αλλά αφορούν την ασφάλεια, τη μετανάστευση και την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Αυτό το οποίο είναι βέβαιο είναι ότι η συντονισμένη πολιτική δράση δεν αρκεί από μόνη της, ωστόσο, ένας έξυπνος συνδυασμός πολιτικών μπορεί να αυξήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στην ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν την αβεβαιότητα και να προωθούν την ανθεκτικότητα της κοινωνίας. Επομένως, αυτό το οποίο αποτυπώνεται είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι πολιτικοί της ηγέτες θα πρέπει να βρουν τρόπους να αποκαταστήσουν το αίσθημα της ασφάλειας των πολιτών από κάθε πρόκληση και αυτοί με τη σειρά τους θα βλέπουν τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης ως αρωγό αυτής της προσπάθειας. Αυτή θα είναι και η βασική πρόκληση για τους διαμορφωτές πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε εθνικό επίπεδο για τα επόμενα χρόνια.

---

20 ο. π., σελ. 181-183

2.8 Συνέπειες της παγκοσμιοποίησης.

Η παγκοσμιοποίηση αναμφίβολα είναι μια πολυδιάστατη διαδικασία. Κυρίως στο ευρύ κοινό γίνεται αντιληπτή με οικονομικούς όρους, καθώς οι εθνικές οικονομίες αλληλοεξαρτώνται, ωστόσο, οι κοινωνικές επιπτώσεις είναι εξίσου σημαντικές. Οι άνθρωποι έρχονται σε επαφή με άλλους ανθρώπους στο εσωτερικό της κοινότητάς τους και δημιουργούσαν σχέσεις μεταξύ τους. Το ίδιο συνέβαινε και στις σχέσεις με ανθρώπους που ζούσαν σε άλλες κοινότητες. Αυτό που κατανοείται είναι ότι η απόσταση έπαιζε σημαντικό ρόλο και η παγκοσμιοποίηση κατόρθωσε να αναδείξει την υπερεδαφικότητα, μέσα από την οποία τα όποια εμπόδια υπήρχαν στις αποστάσεις είχαν πλέον ξεπεραστεί. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και των επικοινωνιών βοήθησαν αρκετά, ώστε να διευκολυνθεί αυτή η κατάσταση. Τόσο η κινητή τηλεφωνία όσο και το διαδίκτυο έχουν μεταμορφώσει άρδην την αντίληψή μας για την αίσθηση του χώρου και του χρόνου.²¹

Στο υπάρχον μοντέλο παγκοσμιοποίησης το οικονομικό σύστημα είναι αυτό που συντονίζει τα γεγονότα και διαδραματίζει έναν νευραλγικό ρόλο, διότι έχει την ικανότητα να κατευθύνει τη δραστηριοποίηση των κοινωνιών και των πολιτών στους διάφορους τομείς, όπως την υγεία και τον ελεύθερο χρόνο. Εάν η ανάπτυξη δραστηριότητας δεν εμφανίζει και τα ανάλογα οικονομικά αποτελέσματα, τότε περιθωριοποιείται και δεν ενισχύεται. Ταυτόχρονα, στην εποχή του καταναλωτισμού, όπου και διανύουμε, οι πολίτες καθίστανται υποχείρια της μαζικής αντίληψης για διαρκή κατανάλωση που επικρατεί, ενώ δεν παράγονται οι κοινωνικές αξίες στις τοπικές κοινωνίες. Ο άνθρωπος μετατρέπεται σε ένα εργαλείο, το οποίο έχει γαλουχηθεί ώστε να καταναλώνει χωρίς να ενδιαφέρεται για τους ηθικούς κανόνες και για την ανθρωπιστική προσέγγιση της πραγματικότητας. Αυτό το οποίο διαπιστώνεται είναι ότι υπάρχει μια

---

21 Heywood, A., (2013). Διεθνείς σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια εποχή. Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, σελ. 257

ανισορροπία μεταξύ των κοινωνικών συστημάτων και έχουμε την ισοπέδωση του παγκόσμιου πολυπολιτισμικού πλούτου.²²

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί και μία αρνητική επίπτωση της παγκοσμιοποίησης. Η τεχνολογία επέφερε και ορισμένα αρνητικά στοιχεία, διότι σε συνδυασμό με την παγκοσμιοποίηση συνέβαλε δραματικά στην κρίση εργασίας. Σε αντίθεση με την αρχή της βιομηχανικής επανάστασης, τα δύο κορυφαία και πολυτιμότερα τεχνολογικά επιτεύγματα όπως ο υπολογιστής και η βιοτεχνολογία κατήργησαν περισσότερες θέσεις εργασίες από όσες είχαν δημιουργήσει. Παράλληλα, με την ταχύτατη διάδοση των υπολογιστών και την ακμάζουσα πορεία της τεχνολογίας δημιουργήθηκαν πολλές θέσεις εργασίας σε άλλες χώρες μακριά από τις χώρες μας. Τώρα, το μεγαλύτερο φάσμα των τομέων κατασκευής, αλλά και αγροτικών εργασιών έχει μεταφερθεί στην Κίνα, αλλά και στο Μεξικό, γεγονός που αναγκάζει πολλούς ανθρώπους να αναζητήσουν εκεί την εργασία τους.²³

Ο Μιχάλης Πολυχρονάκης (2005), υποστηρίζει όσον αφορά τις οικονομικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης ότι τα τελευταία 30 χρόνια υπήρξε μία ασύλληπτων διαστάσεων ανάπτυξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων και κάτι τέτοιο συνεπάγεται θετικές και αρνητικές συνέπειες. Στις θετικές συγκαταλέγεται η εισαγωγή κεφαλαίου κυρίως σε αναπτυσσόμενες χώρες, τις λεγόμενες χώρες του <<Τρίτου Κόσμου>> με αποτέλεσμα την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Στον αντίποδα των θετικών συνεπειών βρίσκονται οι αρνητικές, με αυτή που δεσπόζει να είναι η χρήση της οικονομικής ισχύος των ανεπτυγμένων χωρών στην επίβλεψη της οικονομίας και της πολιτικής των χωρών που φιλοξενούνται. Επιπλέον, δημιουργήθηκε μία συγκεκριμένη ιδεολογικοπολιτική χροιά την οποία υιοθέτησε η παγκόσμια οικονομία μετά την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού. Όταν αναφερόμαστε σε χροιά, εννοούμε αυτήν που σχετίζεται άμεσα με τη μεταφορά των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων όσον αφορά την οργάνωση της παγκόσμιας οικονομίας. Η κατάρρευση αυτή ώθησε τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής να λάβουν το ρόλο

---

22 Αλεξόπουλος, Χ. (2020). Κοινωνικοπολιτικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης. European Business Review

23 http://www.pentapostagma.gr/2012/12/blog-post_7773.html

του παγκόσμιου ηγεμόνα και της παγκόσμιας υπερδύναμης και να κυριαρχήσουν ολοκληρωτικά από στρατιωτικής και οικονομικής άποψης.

Η παγκοσμιοποίηση είχε σημαντικές αρνητικές συνέπειες στις φτωχότερες χώρες του κόσμου. Σε αυτή την κατηγορία χωρών, τα έθνη που υπήρξαν πιο ανοικτά στη διεθνή οικονομία έχουν πληγεί από χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης και περισσότερη ανισότητα. Ταυτόχρονα, το άνοιγμα αυτό έχει συνδεθεί με περισσότερες κρατικές δαπάνες σε χώρες χαμηλού εισοδήματος. Οι συνέπειες της ενοποίησης της αγοράς στις χώρες υψηλού εισοδήματος υπήρξαν λιγότερο συνεκτικές από ότι σε κάθε ένα από τα αναπτυσσόμενα έθνη. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου γενικότερα έχουν βιώσει ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης, ωστόσο, υπάρχουν και χώρες του υπόλοιπου κόσμου που υποφέρουν από τεράστια ανισότητα. Με τη σειρά τους, οι κρατικές δαπάνες ήταν χαμηλότερες σε πιο ανοιχτές χώρες υψηλού εισοδήματος.²⁴

Αυτό το οποίο επιχειρείται να αποσαφηνιστεί είναι ότι η παγκοσμιοποίηση σε ένα μεγάλο βαθμό είναι απόρροια αντικειμενικής εξέλιξης, όμως πολλές από τις αρνητικές της επιπτώσεις να οφείλονται αποκλειστικά στην ιδεολογία της αγοράς όπως έχει επικρατήσει. Οι επιπτώσεις αυτές δεν δίνουν τη δυνατότητα να αναδειχθούν τα θετικά χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης, αλλά και τις δυσλειτουργίες που ενδεχομένως να εμφανίζει. Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να αξιοποιηθεί σωστά προς όφελος του ανθρώπου, αλλά και της γενικότερης ανεξαρτησίας και προόδου και να βελτιώσει την ανθρώπινη κατάσταση, ωστόσο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αντιστρόφως και να υποτάξει τόσο τον κόσμο όσο και τον άνθρωπο.²⁵

Η επιδίωξη της ανάπτυξης με αποκλειστικό στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους μεγεθύνει τις ανισότητες και δεν αφήνει περιθώρια σχετικά με τον τρόπο κατανομής του πλούτου. Όταν μιλάμε για μία ανάπτυξη χωρίς κοινωνικό σχεδιασμό και σε συνδυασμό με την άναρχη δύναμη της αγοράς, τότε οδηγούμαστε στην ανισομέρεια. Η ανισομέρεια αυτή αναφέρεται όχι μόνο σε

---

24 Garrett, Geoffrey (2001) The Distributive Consequences of Globalization. Yale University, p. 34-35

25 Αλμπάνης, Ε., (2003). Παγκοσμιοποίηση. Εκδόσεις LIBRO, σελ. 79-80

διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης κατά τομείς, κλάδους και στάδια παραγωγής, αλλά και σε διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης κατά γεωγραφικές περιφέρειες. Αυτό το οποίο είναι σίγουρο είναι ότι μία μειοψηφία ζει μέσα στον πλούτο και την αφθονία, ενώ η πλειοψηφία βιώνει την αθλιότητα.²⁶

Ο Κώστας Βεργόπουλος (1999), υποστηρίζει ότι με την προβαλλόμενη έννοια της παγκοσμιοποίησης δεν νοείται η συμμετοχή πολλών διεθνών δρώντων στις εξελίξεις της παγκόσμιας πολιτικής και συνεπώς ούτε η επέκταση του πεδίου εφαρμογής των διεθνών ρυθμιστικών κανόνων, αλλά μονάχα η γεωγραφική επέκταση του πεδίου δράσης και αυθαιρεσίας των πλούσιων κρατών, με ταυτόχρονη υπονόμευση και απαξίωση των υπόλοιπων κρατών. Η παγκοσμιοποίηση, πιο συγκεκριμένα, εισάγει καινούριες μορφές εκμετάλλευσης των αναπτυσσόμενων από τις προηγμένες οικονομίες, με αποτέλεσμα τον παραγκωνισμό ενός πολύτιμου τμήματος του παγκόσμιου πληθυσμού που αποτελεί εν τέλει και τη συντριπτική πλειοψηφία.

Ο Jeffrey Sachs (2001), παραδέχεται ότι τα κέρδη του εμπορίου, ίσως, να μην μοιράζονται σε όλους, ενώ από την άλλη, το παγκόσμιο εμπόριο οξύνει τον παγκόσμιο ανταγωνισμό και οδηγεί σε μείωση του κόστους, μέσω της παραβίασης ανθρωπίνων όρων παραγωγής.²⁷ Σύμφωνα με τον Ignacio Ramonet (2001), η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί νέες εξουσίες, οι οποίες επιβάλλονται στις εθνικές κρατικές δομές. Από τη σκοπιά αυτή, οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες των εθνών-κρατών περιορίζονται ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων πολιτικών και κοινωνικών πρακτικών στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης.²⁸

Η παγκοσμιοποίηση, ακόμη, δημιουργεί συρράξεις στο εσωτερικό των κρατών επί του ζητήματος των εγχωρίων κανόνων και των θεσμών που τους υποστηρίζουν. Τα έθνη μπαίνουν στη διαδικασία του ανταγωνισμού, καθώς η τεχνολογία μεταμορφώνεται και διαχέεται διεθνώς. Η επέκταση της

---

26 Taguieff, P.A., (2002). Παγκοσμιοποίηση και Δημοκρατία. Εκδόσεις του ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ, σελ. 13

27 Sachs, J., (2001). <<Διεθνή Οικονομικά: Ξεκλειδώνοντας τα Μυστήρια της Παγκοσμιοποίησης>> στο Κατανοώντας την Παγκοσμιοποίηση, (Θεόδωρος Κ. Πελαγίδης επιμ.), Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, σελ. 58

28 Ramonet, I., (2001) όπως αναφέρεται στο Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, Συνωμοτική Παγκοσμιοποίηση, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, σελ. 270

παγκοσμιοποίησης δημιουργεί ευκαιρίες για εμπόριο ανάμεσα σε κράτη που βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης. Έτσι, οι διάφορες μετατροπές που παρατηρούνται στους τομείς των εργασιακών σχέσεων και της κοινωνικής προστασίας καθίστανται καθοριστικοί παράγοντες μέσα στην παγκόσμια αγορά και υποβοηθούν ή θέτουν εμπόδια όσον αφορά την ανταγωνιστική θέση μιας χώρας. Επίσης, η παγκοσμιοποίηση καθιστά δύσκολη τη χορήγηση χρημάτων της κοινωνικής πολιτικής από τις κυβερνήσεις. Αυτό το οποίο ισχύει είναι ότι κεντρική λειτουργία μιας κυβέρνησης είναι η προώθηση της κοινωνικής συνοχής και η διαμόρφωση της κοινωνικής προστασίας. Στην μεταπολεμική περίοδο οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούσαν την ισχύ τους και λάμβαναν δημοσιονομικά μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν τις αδύναμες κοινωνικές ομάδες από τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς. Η παγκοσμιοποίηση, ωστόσο, έχει καταστήσει πολύ πιο δύσκολη αυτή τη διαδικασία της χρηματοδότησης. Αυτό διότι η κινητικότητα του κεφαλαίου έχει καταστήσει ανέφικτη την επιβολή φόρων και έχει μεταφέρει τα φορολογικά βάρη στην εργασία που είναι σαφώς δυσκολότερο να κινηθεί εκτός συνόρων.²⁹

Ο Μιχάλης Πολυχρονάκης (2005), παραθέτει και κάποιες πολιτικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης που συνδέονται, ωστόσο, με τις οικονομικές. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για την τροποποίηση του ρόλου του έθνους-κράτους. Αυτό το οποίο μπορεί να διαπιστώσει κανείς σήμερα είναι ότι υπάρχει ένα είδος α-ποεθνικοποίησης. Με τον όρο αυτό εννοούμε ότι τα σύνορα πλέον δεν είναι κλειστά και δεν έχουν τον παραδοσιακό αυστηρό έλεγχο στις μετακινήσεις ανθρώπων. Με την ταχύτατη διάδοση φυσικά και του διαδικτύου, τη διανομή και παραγωγή υπηρεσιών και αγαθών η διαδικασία αυτή γίνεται ολοένα και πιο οικεία στους ανθρώπους που ταξιδεύουν, αγοράζουν προϊόντα και υπηρεσίες και γενικότερα απολαμβάνουν αυτές τις παροχές. Αυτή η διαδικασία ενισχύεται και διευκολύνεται περισσότερο από τις δραστηριότητες των μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών και επιχειρήσεων. Οι πολυεθνικές αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στην εξέλιξη αυτή, διότι δεν μειώνουν μόνο το εύρος των αποφάσεων του έθνους-κράτους, αλλά μέσω των διεθνών μετακινήσεών τους, αφαιρούν από το κράτος πόρους από την φορολογία, τους οποίους θα μπορούσε

---

29 Καραμπελιάς, Γ., (2015). Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση: Η Ελλάδα ανάμεσα στο μεταναστευτικό και τη δημογραφική κατάρρευση. Εκδόσεις ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, σελ. 55

να χρησιμοποιήσει για την πραγματοποίηση σειράς λειτουργιών του. Πολλές από τις παραδοσιακές δράσεις και αρμοδιότητες του έθνους-κράτους όπως το γνωρίζαμε έχουν περιοριστεί σε σημαντικό βαθμό. Επίσης, υπό καθεστώς αμφισβήτησης τίθενται και οι λειτουργίες που επιβλήθηκαν στο αστικό κράτος και του απέδωσαν τη μορφή του κοινωνικού κράτους. Στην εποχή την οποία διανύουμε το κράτος έχει διπλή ευθύνη, αφενός της ενσωμάτωσης του εθνικού χώρου στις διαδικασίες αποεθνικοποίησης και αφετέρου στις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης. Από τη μία πλευρά το έθνος-κράτος επιχειρεί να ενσωματώσει στον εσωτερικό χώρο διαδικασίες και κανόνες που αποφασίστηκαν σε χώρο ευρύτερο του εθνικού, ενώ από την άλλη πλευρά προσπαθεί να αυξήσει το κύρος και την επιρροή του κράτους σε παγκόσμιο επίπεδο. Επομένως, αυτό το οποίο συμπεραίνεται είναι ότι το άνοιγμα των συνόρων και γενικότερα του εθνικού χώρου δεν σημαίνει αποκλειστικά και κατάλυση του έθνους-κράτους, αλλά την τροποποίηση μέχρι έναν βαθμό των καθηκόντων και λειτουργιών του.

Επιπρόσθετες συνέπειες όπως έχουν αναφερθεί και παραπάνω είναι και οι κοινωνικές. Ειδικότερα, πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι έχει προβλεφθεί λόγω της βελτίωσης της τεχνολογίας και της ανάπτυξης της ιατρικής επιστήμης η καταπολέμηση πολλών ασθενειών παγκοσμίως. Από την άλλη πλευρά, βλάπτει ή απειλεί να βλάψει μία μεγάλη μερίδα ανθρώπων, και πιο συγκεκριμένα τους αδύναμους οικονομικά ανθρώπους που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, λόγω του γεγονότος ότι οι διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης εκθέτουν σε κίνδυνο την υγεία τους εξαιτίας της όξυνσης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών συνθηκών εργασίας και διαβίωσης. Μερικές από τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης συνιστούν μακροπρόθεσμη απειλή όχι μόνο για την υγεία, αλλά και για την επιβίωση της ανθρώπινης φυλής. Οι πιο σημαντικοί κίνδυνοι που εντοπίζονται είναι από την απελευθέρωση ανεξέλεγκτων βλαπτικών προϊόντων για την υγεία και από την εκμηδένιση των αποστάσεων, γεγονός που δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για τη διευκόλυνση της διεθνούς μεταφοράς των παραγόντων κινδύνου και ιδιαίτερα των μεταδοτικών ασθενειών. Οι κίνδυνοι για την υγεία σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να αγνοηθούν από τις εθνικές κυβερνήσεις, οι οποίες θα πρέπει να λάβουν τα ανάλογα μέτρα προκειμένου να παρεμποδιστεί όσο το δυνατότερο μία ασθένεια. Έτσι, λοιπόν, οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην υγεία λαμβάνουν μια διττή διάσταση, επειδή επηρεάζουν το επίπεδο υγείας

του ανθρώπινου πληθυσμού και τη συνολική λειτουργία των συστημάτων υγείας.³⁰

Αυτό το οποίο παρατηρούμε είναι ότι οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης είτε θετικές είτε αρνητικές αφορούν όλο το φάσμα της κοινωνίας, της οικονομίας και της πολιτικής και είναι αλληλένδετες μεταξύ τους σε κάθε περίπτωση.

2.8.1 Παγκοσμιοποίηση και ανισότητες.

Η παγκόσμια άνοδος των τάξεων της παγκοσμιοποίησης έχει επιφέρει μία σοβαρή κοινωνική κρίση, η οποία πλήττει κυρίως αγρότες, μισθωτούς, υπαλλήλους και αυτοαπασχολούμενους σε παγκόσμια κλίμακα. Η εξέλιξη και η εισχώρηση των πολιτικών πρακτικών της παγκοσμιοποίησης έχουν αυξήσει αισθητά το βαθμό των ανισοτήτων ανάμεσα σε μία μικρή μερίδα πληθυσμού που βρίσκεται στο κέντρο της παγκοσμιοποίησης και σε αυτούς τους οποίους εκμεταλλεύεται με κάθε μέσο. Η άνοδος της παγκοσμιοποίησης είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις.³¹

Υπό το φως όλων αυτών των διαπιστώσεων, εμφανίζονται τρεις κύριες τάσεις όσον αφορά το πλαίσιο των παγκόσμιων ανισοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, οι εξισωτικές τάσεις που σχετίζονται κυρίως με την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας και λιγότερο με αυτήν της Ινδίας, οι τάσεις ενίσχυσης και διεύρυνσης των ανισοτήτων που κάνουν λόγο κυρίως για τα συνεχώς αυξανόμενα επίπεδα φτώχειας στην υποσαχάρια Αφρική και μία γενικότερη τάση διαίωνισης των

---

30 Χαραλάμπους, Α., Τσίτση, Θ. (2010). Οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στον τομέα της υγείας και η ανάπτυξη ενός υπερεθνικού ρυθμιστικού πλαισίου. Οικονομικά της Υγείας, στο Επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στον τομέα της υγείας, σελ. 107

31 Πέτρας, Τζέιμς. Βελτμέγιερ, Χένρι. (2005). Η παγκοσμιοποίηση χωρίς μάσκα. Εκδόσεις ΚΨΜ, σελ. 66

ανισοτήτων στον εσωτερικό χώρο των κρατών. Το γεγονός ότι παρατηρείται μείωση των ανισοτήτων μεταξύ πλούσιων και φτωχών οικονομικά κρατών οφείλεται στους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της Κίνας και της Ινδίας την τελευταία περίοδο. Τα δύο αυτά κράτη αποτελούν σχεδόν το 40% του παγκόσμιου πληθυσμού και κατανοεί κανείς αυτόματα τη σημασία αυτού του πράγματος. Σύμφωνα με κινέζικες εκτιμήσεις τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί τεράστια μείωση της φτώχειας και είναι κάτι πρωτόγνωρο για τα δεδομένα της ανθρωπότητας. Η Κίνα ανέπτυξε ορισμένες στρατηγικές προκειμένου να αντιμετωπίσει αυτό το φαινόμενο, ωστόσο, υπήρξαν και αρνητικές συνέπειες στο εσωτερικό της εφαρμόζοντας αυτές τις πρακτικές. Ενώ υπάρχουν εκτιμήσεις ότι και άλλες περιοχές του κόσμου έχουν σημειώσει οικονομική άνθηση, η Αφρική συνιστά μονίμως εξαίρεση αποτελώντας έτσι τον <<τέταρτο κόσμο>>. Στην Έκθεση για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη του 2009 και τα 24 κράτη με το χαμηλότερη δείκτη βρίσκονται στην Αφρική. Ταυτόχρονα, το προσδόκιμο ζωής στα κράτη της Αφρικής είναι χαμηλότερο από αυτό του παγκόσμιου πληθυσμού, ενώ μεγάλο μέρος του πληθυσμού της υποσιτίζεται και δεν έχει τις ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης με αυτές του υπόλοιπου κόσμου.³²

Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτουμε τα δέκα πρώτα και τα δέκα τελευταία κράτη όσον αφορά τον τομέα ανάπτυξής τους σε παγκόσμιο επίπεδο σύμφωνα με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2-2: ΤΑ ΔΕΚΑ ΠΡΩΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΕΚΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΚΡΑΤΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΔΕΙΚΤΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΩΤΑ	ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ
1. Νορβηγία	160. Μάλι
2. Αυστραλία	161. Μπουρκίνα Φάσο
3. Νέα Ζηλανδία	162. Λιβερία

³² Heywood, A., (2013). Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια εποχή. Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, σελ. 594-595

4. ΗΠΑ	163. Τσαντ
5. Ιρλανδία	164. Γουινέα-Μπισάου
6. Λιχτενστάιν	165. Μοζαμβίκη
7. Ολλανδία	166. Μπουρούντι
8. Καναδάς	167. Νίγηρας
9. Σουηδία	168. Δημοκρατία του Κονγκό
10. Γερμανία	169. Ζιμπάμπουε

Πηγή: Έκθεση του ΟΗΕ για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη (2010)

Αυτό το οποίο επιβεβαιώνεται από τον πίνακα παραπάνω είναι ότι τα κράτη της Αφρικής βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις παγκοσμίως όσον αφορά τις συνθήκες ανάπτυξης. Απόρροια αυτής της κατάστασης είναι μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Αφρικής να πεθαίνει αδυνατώντας να βιώσει αυτές τις άθλιες συνθήκες ζωής. Αντίθετα, τα κράτη της Δύσης κατατάσσονται στις πρώτες θέσεις του σχετικού πίνακα, διότι οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι ταχύτατοι εξαιτίας της εκμετάλλευσης των παροχών της παγκοσμιοποίησης και του συσσωρευμένου πλούτου στα ισχυρά από οικονομικής άποψης κράτη.

Η φτώχεια αυτή που βιώνουν τα κράτη της Αφρικής οφείλεται και στις ασθένειες που συνδέονται άμεσα με αυτήν. Ειδικότερα, ο ιός HIV/AIDS αποτελεί ίσως το μεγαλύτερο κίνδυνο για τα κράτη της υποσαχάριας Αφρικής, αφού το μεγαλύτερο ποσοστό θανάτων τα τελευταία χρόνια οφείλεται σε αυτή την ασθένεια. Σε παγκόσμια κλίμακα αυτή η ασθένεια αποτελεί απειλή, ωστόσο, τις περισσότερες φορές εντοπίζεται στα κράτη της Αφρικής, τα οποία πλήττονται ανεπανόρθωτα. Η σύνδεση ανάμεσα στη φτώχεια και τους εμφύλιους πολέμους, το έγκλημα και τη γενικότερη διαφθορά που επικρατεί, έχει προκαλέσει τρομερά προβλήματα στην υποσαχάρια Αφρική.

Παράλληλα, ενώ υπάρχουν ενδείξεις ότι οι ανισότητες μειώνονται μεταξύ των κρατών, αυτό το οποίο προκύπτει είναι ότι αυξάνονται οι ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών. Σύμφωνα με τον Cornia (2003), τα 2/3 των κρατών που εξέτασε εμφάνιζαν αυξημένες ανισότητες κατά την περίοδο 1980-2000. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τα ισχυρά κράτη, και πιο συγκεκριμένα οι Ηνωμένες

Πολιτείες και η Μεγάλη Βρετανία έχουν υιοθετήσει κυρίως νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Η χρηματοπιστωτική απορρύθμιση επέφερε εισοδηματική ανισότητα. Η τάση αυτή υπήρχε και στα πρώην κομμουνιστικά κράτη της Ανατολικής Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής. Στην Ανατολική Ευρώπη η οικονομική μετάβαση επέφερε την εξάλειψη κοινωνικών και οικονομικών επιδομάτων, πράγμα που ήταν συνηθισμένο να συμβαίνει στα κομμουνιστικά κράτη. Στη Λατινική Αμερική οι εισοδηματικές ανισότητες αυξήθηκαν κατά τις δεκαετίες 1980 και 1990, λόγω εξωγενών πιέσεων για εισαγωγή μεταρρυθμίσεων και παρεμβάσεων οικονομικής απελευθέρωσης. Αυτό πάντως που είναι γνωστό είναι ότι η επίδραση της παγκοσμιοποίησης στα επίπεδα της φτώχειας και των ανισοτήτων έχει προκαλέσει σειρά συζητήσεων τα τελευταία 30 χρόνια.

Όσοι ταυτίζουν την παγκοσμιοποίηση με την ανισότητα αναφέρονται σε μία σειρά διαδικασιών. Πρώτον, αντιμετωπίζουν την παγκοσμιοποίηση ως ένα παιχνίδι με δύο πλευρές που έχει από τη μία τους κερδισμένους και από την άλλη τους χαμένους υπό την έννοια ότι οι πρώτοι επωφελούνται εις βάρος των άλλων. Ο Βορράς αποτελεί το κέντρο της παγκόσμιας οικονομίας, καθώς είναι η έδρα της ανεπτυγμένης τεχνολογικής παραγωγής, ο Νότος συνιστά την περιφερειακή περιοχή της παγκόσμιας οικονομίας και περιορίζεται κυρίως στην αγροτική παραγωγή, ενώ η Ανατολή λειτουργεί ως ημiperφερειακή, καθώς έχει καταστεί ο βιομηχανικός πυρήνας της παγκόσμιας οικονομίας ιδίως στην Κίνα. Δεύτερον, οι ανισότητες ανάμεσα στα κράτη γιγαντώνονται λόγω του ελεύθερου εμπορίου, το οποίο έχει επικριθεί ότι εξυπηρετεί πρωτίστως τα συμφέροντα και τους σκοπούς των ισχυρών και βιομηχανικών κρατών. Τρίτον, η εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης συνδέεται με την αυξανόμενη φτώχεια στις αγροτικές περιοχές και τη διαίωση των διαφορών ανάμεσα στα αστικά κέντρα και την επαρχία. Αυτό συμβαίνει, επειδή οι τάσεις της παγκόσμιας οικονομίας φαλκιδεύουν τις αγροτικές πρακτικές των αναπτυσσόμενων κρατών. Τέταρτον, η παγκοσμιοποίηση έχει συμβάλει στις ανισότητες με δύο τρόπους. Πρώτον με την ενίσχυση των κοινωνικών ιεραρχιών. Η εταιρική ισχύς έχει ενδυναμωθεί και οι πολυεθνικές εταιρείες και οι βιομηχανίες έχουν τη δυνατότητα να ασκούν επιρροή σε όλους τους τομείς και η πλευρά του εργατικού προσωπικού βρίσκεται σε πιο μειονεκτική θέση αδυνατώντας να αντιδράσει λόγω του αισθήματος του φόβου για απώλεια της εργασίας τους. Δεύτερον, η ανάδυση μιας ανταγωνιστικής

οικονομίας έχει εξαναγκάσει τα κράτη να απορρυθμίσουν την οικονομία τους και να αποδυναμώσουν τα αναδιανεμητικά τους προγράμματα. Έτσι, οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι. Από την άλλη πλευρά, οι υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης θεωρούν αυτό το σύστημα ως το πιο ασφαλές για τη μείωση της φτώχειας και των ανισοτήτων.³³

Οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τις ανισότητες ανάλογα με τον ιδεολογικό τους προσανατολισμό. Από τη μία πλευρά, οι αριστεροί είναι υποστηρικτές της κοινωνικής δικαιοσύνης και από την άλλη πλευρά, οι δεξιοί θεωρούν έως ένα σημείο αναπόφευκτες τις ανισότητες και πολλές φορές επικερδείς. Αυτές οι θέσεις διέπουν τις συζητήσεις αναφορικά με την παγκοσμιοποίηση και αποτυπώνονται στην ευρύτερη εξισωτική τάση που ασπάζονται οι πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης και στη γενικότερη αποδοχή των ανισοτήτων όπως υιοθετούν οι υποστηρικτές της. Η κοινωνική ισότητα συνδέεται με την ισχύ, τη σύγκρουση και την προσωπική ευημερία. Οι πλούσιοι επιβάλλονται στους φτωχούς και τους ασκούν διάφορες μορφές πίεσης. Έτσι, οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και ελέγχουν ολοκληρωτικά τους φτωχούς. Αυτό σημαίνει ότι στόχος της παγκόσμιας δικαιοσύνης δεν θα πρέπει να είναι μόνο η μείωση της φτώχειας, αλλά και του χάσματος ανάμεσα στους πλούσιους και τους φτωχούς.

Οι ανισότητες είναι συνδεδεμένες με την προσωπική ευημερία, επειδή η ανθρώπινη ασφάλεια επηρεάζεται από το γεγονός ότι ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τη θέση του στην κοινωνία ανάλογα με την οικονομική του κατάσταση. Όταν οι άνθρωποι δεν διαθέτουν περιουσιακά στοιχεία αισθάνονται αδύναμοι και αποκομμένοι. Αυτό έχει πιο σαφείς συνέπειες όσον αφορά τις ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών. Ωστόσο, η πρόοδος των παγκόσμιων μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης συνεπάγεται ότι κάτι αντίστοιχο ενδεχομένως να ισχύει και ανάμεσα στα κράτη. Υπάρχει και μία μερίδα πληθυσμού που θεωρεί αναγκαίες τις ανισότητες και ότι η οποιαδήποτε απόπειρα γεφύρωσης αυτού του χάσματος θα αποδειχτεί άκαρπη. Οι υποστηρικτές αυτοί αναφέρονται αποκλειστικά στη φτώχεια και όχι στις ανισότητες, διότι αυτή είναι που διαμορφώνει τις συνθήκες ζωής για τους ανθρώπους. Υπό αυτό το πρίσμα, η περιφερειακή, η εθνική και η παγκόσμια πολιτική πρέπει να στοχεύουν με τις πρακτικές τους στον περιορισμό

---

33 ο.π., σελ. 596-599

της ακραίας φτώχειας. Ακόμη, η ανισότητα φέρει κάποια οικονομικά πλεονεκτήματα. Οι φιλελεύθεροι οικονομικοί υποστηρίζουν ότι η οικονομική στασιμότητα θέτει εμπόδια και δεν δίνει κίνητρα για την επιχειρηματικότητα. Από αυτή την οπτική, ένας από τους λόγους κατάρρευσης των σοσιαλιστικών καθεστώτων ήταν οι σχετικά ίσες κοινωνικές δομές τους. Η αναδιανομή του εισοδήματος ή του πλούτου στο εσωτερικό των κρατών, αλλά και μεταξύ των κρατών είναι λιγότερο σημαντική από τον τρόπο που κατορθώνεται. Αυτό που προκύπτει είναι ότι η ισότητα είναι πιο ασήμαντη από την ελευθερία. Σε ατομικό επίπεδο, οι άνθρωποι πρέπει να είναι οι αποκλειστικοί υπεύθυνοι των πράξεων και των επιλογών τους εντός της κοινωνίας και να αναδεικνύονται τα κίνητρα και οι φιλοδοξίες τους για καθιέρωση και καταξίωση. Τέλος, από μια παγκόσμια οπτική, τα κράτη θα πρέπει να είναι αυτόνομα και ελεύθερα να διαχειρίζονται τους πόρους τους προς όφελος των πολιτών της και γενικότερα της παγκόσμιας οικονομίας. Δεδομένου ότι τα κράτη είναι πολιτικά αυτόνομα, το ζήτημα της οικονομικής απόδοσής τους σε σχέση με άλλα κράτη μπορεί να επηρεάζει τους πολίτες του, αλλά δεν αποτελεί ζήτημα παγκόσμιας δικαιοσύνης.³⁴

---

34 ο.π., σελ. 601-603